

บทที่ 3

แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่มีภารกิจในการพัฒนาภูมิภาคและชนบท ได้ทำแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและกระบวนการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในภูมิภาคและชนบท โดยยึดแนวคิดหลัก 2 แนวคิดคือ

1. ทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540
2. แนวคิดที่ได้จากการระดมความคิดผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ชาวบ้าน

3.1 แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ศูนย์เศรษฐกิจชุมชนได้ประมวลแนวคิดหลักทั้ง 2 แนวคิดสรุปได้ดังนี้

(1) การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ จะต้องเริ่มที่ชุมชนในชนบทหรือภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมหภาค จุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน คือ ยึดชุมชนเป็นหลัก ประชาชนต้องสามัคคี ร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน พึ่งตนเอง และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นเสมือนทุนสังคมโดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตพื้นฐาน คือ การเกษตรผสมผสาน ตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ซึ่งภาครัฐ ภาคเอกชน ต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือสนับสนุน จัดสรรน้ำในแปลงไร่นาของเกษตรกร และทำแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ เป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับเติมน้ำให้แหล่งน้ำในแปลงไร่นา ขณะเดียวกันก็เป็นมาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหาภัยแล้งในช่วงฤดูแล้งด้วย ทั้งนี้การดำเนินงานดังกล่าว ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก

(2) การรวมกลุ่มของประชาชนต้องใช้กิจกรรมทางการเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือเป็นปัจจัยที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ของสมาชิก เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น การรวมกลุ่มที่มีเป้าหมายเพื่อการผลิต กลุ่มเพื่อระดมทุน กลุ่มเพื่อการแปรรูปผลผลิต กลุ่มเพื่อการตลาด และกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นต้น

การรวมกลุ่มจะต้องมุ่งไปที่ กลุ่มออมทรัพย์ หรือกองทุนชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนกู้ยืมของชุมชนในการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตและสวัสดิการแก่ชุมชน และนำทุนไปสู่การแปรรูปผลผลิต

(กลุ่มอาชีพ) ในขณะเดียวกันก็ต้องมีร้านค้าชุมชน (สหกรณ์) เพื่อทำหน้าที่เป็นการรวมกันซื้อ รวมกันขายทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคและปัจจัยการผลิต (ตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3)

(3) ประชาชนในชนบทได้มีการรวมกลุ่มมานานแล้ว ซึ่งมีทั้งประสบปัญหา และที่ประสบผลสำเร็จมีการพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ก็มีมากมาย แต่กลุ่มเหล่านั้นกระจายกันอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ขาดการเชื่อมโยงกัน ดังนั้น หากจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มชาวบ้านจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้น โดยจะต้องสำรวจว่ามีกลุ่มชาวบ้านอยู่ที่ไหนบ้าง ทำอะไรกันอยู่ และมีความสามารถในการบริหารงานเป็นอย่างไร ในขณะเดียวกันก็ต้องรู้ว่ากลุ่มชาวบ้านนั้นมีปัญหา มีข้อจำกัด มีอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของเขาในเรื่องอะไรบ้าง และจัดทำผังเครือข่ายขององค์กรชุมชน (mapping) เพื่อให้ภาคีรัฐบาลสามารถให้การสนับสนุนได้ตรงกับความต้องการ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจพื้นฐานแบบพึ่งตนเองของชุมชนได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ภาคีราชการต้องเข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริม นอกจากนั้น องค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง และปราชญ์ชาวบ้านเหล่านั้น ยังเป็นแบบอย่างที่จะให้ชาวบ้าน หรือกลุ่มอื่น ๆ ได้ไปศึกษา เรียนรู้กระบวนการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จเป็นเสมือนมหาวิทยาลัยชาวบ้าน

(4) ปัญหาพื้นฐานของภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือนคือ ตลาด ซึ่งเมื่อชาวบ้านทำการผลิตทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ แล้ว ไม่สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่เป็นธรรม แนวคิดในการแก้ปัญหาดังกล่าวคือ การจัดให้มีตลาดนัดชุมชนหรือลานค้าชุมชนในทุกอำเภอ เพื่อให้เกษตรกร หรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีตลาดที่ขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม และประชาชนในเมืองเองก็ซื้อผลผลิตได้ในราคาถูก ในขณะเดียวกัน เกษตรกรและกลุ่มอาชีพก็สามารถใช้ลานค้าชุมชนเป็นเวทีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการผลิต ซึ่งจะเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของคนให้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นสถานที่ที่จะให้ภาคธุรกิจได้เข้ามาคัดเลือก ซื้อ สั่งซื้อผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่จะนำไปจำหน่ายในเมือง หรือต่างประเทศต่อไปได้

(5) จัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนระดับอำเภอในทุกอำเภอ เพื่อให้เป็นเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษาหารือแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง วางแผนจัดทำโครงการและการแสวงหางบประมาณ ในลักษณะแบบ “คิด(ใหม่)เอง ทำเอง” ระหว่าง “เพื่อน” ด้วยกัน โดยมีผู้แทนจากส่วนราชการ หน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ คอยเสริมความช่วยเหลือให้เป็นเวทีประชาคมอำเภอ

3.1.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เป็นการมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานล่างของสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล โดยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ด้วยการสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียง หรือเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย สร้างระบบบริหารจัดการสนองความต้องการของประชาชน เน้นการปฏิบัติงานของกลุ่มชน และความร่วมมือจากทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคี รวมทั้งให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองดังกล่าว ได้กำหนดเป็นกลยุทธ์ 5 ประการ และแนวทางปฏิบัติ 10 มาตรการ เพื่อให้กรมในสังกัดกระทรวงมหาดไทยและจังหวัดถือปฏิบัติต่อไป ดังนี้

1) กลยุทธ์

(1) ยึดชุมชนและครอบครัวเป็นหลัก ตามแนวพระราชดำริ (ทฤษฎีใหม่) โดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตขั้นพื้นฐานตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำการเกษตรผสมผสานและเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก

(2) ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ โดยเริ่มที่กลุ่มออมทรัพย์หรือกองทุนชุมชน และนำทุนไปใช้ในกิจกรรมการแปรรูปผลิตหรือกลุ่มอาชีพ และมีร้านค้าชุมชนหรือสหกรณ์ดำเนินการด้านการรวมกันซื้อและการรวมกันขาย

(3) ยึดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย โดยส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้น และจัดทำผังเครือข่ายขององค์กรชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จ

(4) ยึดการส่งเสริมการตลาดชุมชน โดยจัดให้มีตลาดนัดชุมชนหรือลานค้าชุมชนในทุกอำเภอเพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย

(5) ยึดการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลัก แบบ “คิดเอง ทำเอง” โดยจัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจหรือเวทีประชาคมอำเภอ เป็นฐานชุมชนระดับอำเภอในทุกอำเภอ เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษาหารือ ในลักษณะ “คิดเอง ทำเอง” ระหว่าง “เพื่อน “ด้วยกัน

2) แนวทางปฏิบัติ

2.1) กิจกรรมเกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่)

เป็นกิจกรรมเบื้องต้นที่มุ่งเน้นให้ชาวนาชนบทที่มีที่ดินขนาดเล็กมีการจัดแปลงไร่ - นา ส่งเสริมการผลิตขั้นพื้นฐาน โดยรัฐจะต้องเข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุนให้เกษตรกรมีการจัดแปลงไร่ - นา มีการบริหารที่ดินให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพ และประหยัดที่สุด

2.2) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาแหล่งน้ำในชนบท เพื่อให้ชนบทมีแหล่งน้ำขนาดเล็กเพียงพอที่จะเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคหรือบริโภคของชุมชน และเป็นแหล่งน้ำเพื่อประกอบการเกษตร ซึ่งจะเป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับเพิ่มเติมให้กับสระในไร่ - นาของเกษตรกร และเป็นการป้องกันแก้ไข ปัญหาภัยแล้งในชนบท

2.3) กลุ่มออมทรัพย์และกองทุนหมุนเวียนในชุมชน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการรวมตัวของคนในชุมชน ให้สามารถช่วยเหลือกันโดยการออมเงินและระดมทุน ตามความสามารถและสมัครใจของสมาชิก สำหรับเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน โดยดำเนินการรับฝากเงิน ให้ผู้ประกอบการธุรกิจ และจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน ทั้งนี้จะต้องยึดหลักคุณธรรมและวิธีประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ อันจะ นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

2.4) กิจกรรมกลุ่มอาชีพ

เป็นกิจกรรมที่มุ่งเพิ่มรายได้ให้ชาวบ้าน โดยการสร้างมูลค่าของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ ทั้งการเกษตร การแปรรูปผลิตผลการเกษตร และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ทอผ้า ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่าง ๆ

2.5) การทำผังเครือข่ายองค์กรชุมชน

เป็นกิจกรรมที่จะสร้างระบบข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรชุมชน ที่มีอยู่ในชุมชนทั่วไป เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องสามารถทราบถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนแต่ละองค์กรชุมชนแต่ละชุมชน ซึ่งจะทำได้ทำให้สามารถเข้าไปให้การสนับสนุน ช่วยเหลือหรือติดต่อกับองค์กรชุมชน หรือชุมชนได้

2.6) การจัดลานค้าชุมชนและตลาดนัดชุมชน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน โดยจัดเป็นตลาดให้ชาวบ้านได้นำผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ในชุมชนมาซื้อ - ขาย แลกเปลี่ยนกัน และเป็นตลาดที่ขายผลผลิตของชุมชน

ตลอดจนเป็นจุดที่ให้ภาคธุรกิจได้มาติดต่อซื้อขายสินค้าที่ชุมชนผลิตได้ เป็นการให้เกษตรกร กลุ่มผู้ผลิต ได้เรียนรู้ถึงการตลาด

2.7) การพัฒนาเครือข่ายร้านค้าชุมชน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งลดรายจ่ายให้กับชาวบ้าน โดยให้ชาวบ้านรู้จักประหยัดและการออม โดยการรณรงค์ในด้านจิตสำนึกการพึ่งตนเอง การใช้จ่ายอย่างประหยัดด้วยการให้ชาวบ้านนำผลผลิตของตนมาซื้อ - ขาย ส่วนสินค้าจำเป็นในชีวิตประจำวัน ที่ต้องซื้อจากภาคธุรกิจ ก็ควรซื้อได้ในราคาถูก โดยการรวมกันซื้อจากบริษัทผู้ผลิต หรือร้านขายส่งโดยตรง

2.8) ประชาคมอำเภอ

เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเวทีให้คนในชุมชน ได้มาร่วมกันคิดร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นกระบวนการที่ชุมชนต้องเป็นผู้เริ่มต้น ภาคราชการจะทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรม ที่ชาวบ้านได้ริเริ่มขึ้น

2.9) ตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านการเกษตร

เป็นการจัดตั้งศูนย์กลางให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกรในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ การสนับสนุนการประกอบอาชีพการเกษตรแก่เกษตรกร

2.10) ให้การสนับสนุนการดำเนินงานเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ

ให้มีการสนับสนุนการดำเนินงานเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

3.2 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นขบวนการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีศักยภาพที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป จึงเป็นขบวนการซึ่งสอนให้คนรู้จักช่วยตัวเองและช่วยผู้อื่น โดยการประหยัดทรัพย์ แล้วนำมาสะสมรวมกันที่ละเล็กที่ละน้อยเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนได้กู้ยืมไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ หรือเพื่อสวัสดิการของครอบครัว(กองปฏิบัติการกรมการพัฒนาชุมชน, 2534) หลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คือการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม 5 ประการ คือ

- (1) ความซื่อสัตย์
- (2) ความเสียสละ
- (3) ความรับผิดชอบ
- (4) ความเห็นอกเห็นใจ
- (5) ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

1) วัตถุประสงค์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

- (1) ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยทั่วไป
- (2) ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของสมาชิก
- (3) ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักดำเนินงานของกลุ่มด้วยตนเองตามหลักประชาธิปไตย
- (4) ส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ โดยสามารถสงวนส่วนแบ่งของรายได้ของตนไว้ร่วมกัน ในทางที่มั่นคง และได้รับประโยชน์ร่วมกันตามสมควร โดยการส่งเงินสัจจะสะสมด้วยความสมัครใจเข้าถือหุ้นในกลุ่มเป็นประจำสม่ำเสมอ
- (5) จัดบริการรับฝากจากสมาชิกและจัดหาทุน เพื่อใช้ในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และรวมถึงการบริการให้กู้เพื่อลงทุนประกอบอาชีพและสวัสดิการของครอบครัวด้วย
- (6) ร่วมมือกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม ดำเนินการส่งเสริมอาชีพ จัดบริการรับฝากเงินและให้กู้เงินแก่กลุ่มที่เป็นสมาชิก
- (7) กระทำกิจการอื่นใด บรรดาที่เกี่ยวข้องหรือจัดให้ได้มาซึ่งความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยไม่ขัดด้วยหลักการและวัตถุประสงค์ของบ้านเมือง

2) การรับสมาชิก

สมาชิกของกลุ่มแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) สมาชิกสามัญ ได้แก่บุคคลที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้
 - (1.1) เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบล หรือมีที่ดินทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ประกอบอาชีพอยู่ในตำบลซึ่งเป็นที่ตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
 - (1.2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะหรือถ้าเป็นผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม
 - (1.3) เป็นผู้ที่มีนิสัยดีงามประกอบสัมมาอาชีพจะไม่บกพร่องในศีลธรรมอันดี และมีความรู้ความเข้าใจเห็นชอบด้วยหลักการของกลุ่ม และสนใจในงานพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง
 - (1.4) เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามข้อบังคับของกลุ่ม
 - (1.5) ข้าราชการที่ปลดเกษียณราชการหรือลาออกจากราชการ พันสภาพจากการเป็นข้าราชการ ที่อยู่ในหมู่บ้านตำบล
 - (1.6) เป็นผู้ที่คณะกรรมการอำนวยการของกลุ่ม ได้มีมติเห็นชอบให้รับเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม หลังจากผ่านการทดลองส่งเงินสัจจะสะสมติดต่อกัน ไม่น้อยกว่า 3 เดือน
- (2) สมาชิกวิสามัญ ได้แก่
 - (2.1) กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มอื่น ๆ ที่ทางราชการรับรองฐานะ

(2.2) บุคคลอื่นที่มีความสนใจศรัทธาต่อกลุ่ม โดยไม่ประสงค์กู้เงินจากกลุ่ม

(3) สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ หรือคหบดี ซึ่งสนใจในการดำเนินงานของกลุ่ม

3) การบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

การดำเนินงานมีคณะกรรมการดำเนินงานคณะหนึ่ง ซึ่งสมาชิกกลุ่มเป็นผู้เลือกตั้งเพื่อสมาชิกที่มีคุณสมบัติ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญขึ้นมาทำงานแทนสมาชิกทุกคน เรียกว่า “คณะกรรมการบริหาร” ประกอบด้วยกรรมการ 4 คณะ ได้แก่

(1) คณะกรรมการอำนวยการ (บริหารภายในและติดต่อองค์การภายนอก)

(2) คณะกรรมการเงินกู้ (กำหนดเครดิตของสมาชิก)

(3) คณะกรรมการตรวจสอบ (ตรวจการใช้จ่ายเงินกู้ และผลการดำเนินงาน)

(4) คณะกรรมการส่งเสริม (สร้างเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ และกิจกรรมที่กลุ่มจัดขึ้น)

คณะกรรมการบริหารทั้ง 4 คณะ จะต้องนัดประชุมกันอย่างน้อยทุก ๆ 3 เดือน เพื่อปรึกษาแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้ง 4 คณะ

กรรมการในแต่ละคณะ จะต้องมาประชุมกันในฐานะของตนตามที่มีธุรกิจ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

เพื่อพัฒนาสมาชิกให้รู้จักการเป็นผู้นำ ทุก ๆ ปีคณะกรรมการทุกคนจะหมุนเวียนกันลาออกตามมารยาท เปิดโอกาสให้สมาชิกอื่น ได้เข้ามาเป็นกรรมการผลัดเปลี่ยนกันไป กรรมการคนหนึ่งๆ ไม่ควรอยู่ในตำแหน่งนานเกินไป ควรอยู่ในระหว่าง 3-5 ปี เพื่อเป็นการฝึกสมาชิกทุกคนให้มีความรู้ความสามารถและฝึกลักษณะผู้นำที่ดีให้แก่สมาชิก

3.1) หน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการแต่ละคณะ

(1) ท่างบประมาณ รายรับ รายจ่าย ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

(2) แต่งตั้งที่ปรึกษาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

(3) กำหนดระเบียบต่าง ๆ ขึ้นเป็นข้อบังคับสำหรับกลุ่ม

(4) ถ้าเห็นว่าจำเป็นอาจจะนำเงินของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไปลงทุนได้ เช่น นำไปให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอื่นที่กลุ่มคนมีเงินเหลือ หรือทำการกู้ยืม หรือขอความช่วยเหลือจากภายนอกโดยไม่มีข้อผูกพัน ฯลฯ (แต่ต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สมาชิกก่อน)

(5) จัดให้มีการเลือกตั้งซ่อมตำแหน่งกรรมการที่ว่าง

(6) ช่างหรือแต่งตั้งพนักงานประจำกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เช่น ผู้จัดการและพนักงานหรือลูกจ้างอื่น ๆ ตามความจำเป็นและกำหนดข้อบังคับ อัตราเงินเดือน สวัสดิการให้กับพนักงานเหล่านั้นรวมทั้งมีสิทธิ์จะปลดหรือเลิกจ้าง

3.2) หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารแต่ละคณะ

(1) คณะกรรมการอำนวยการ

มีหน้าที่บริหารงานภายในและติดต่อองค์กรภายนอก โดยมุ่งถึงประโยชน์ของสมาชิก เป็นสำคัญ ประกอบด้วย

ประธาน ทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมใหญ่แก่สมาชิก การประชุมกรรมการบริหาร การประชุมกรรมการอำนวยการ ลงนามในเอกสารสำคัญ ๆ ต่าง ๆ

รองประธาน ทำหน้าที่แทนประธานหรืองานที่รับมอบหมาย

เหรัญญิก รับผิดชอบการเงินของกลุ่ม

เลขานุการ ทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนของกลุ่ม

กรรมการร่วม ทำหน้าที่ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ

(1.1) พิจารณารับสมาชิก การรับฝากเงิน กำหนดอัตราดอกเบี้ย

(1.2) กำหนดการประชุมใหญ่ ทำงบดุลเสนอต่อที่ประชุมและแสดงผลงานให้ที่ประชุมใหญ่ทราบ

(1.3) พิจารณากำหนดจำนวนเงินหุ้นสูงสุดที่สมาชิกคนหนึ่ง ๆ จะถือหุ้นได้โดยไม่เกินกว่า 20 % ของเงินทุนดำเนินงานทั้งหมด

(1.4) พิจารณากำหนดวงเงินสูงสุดที่สมาชิกจะกู้ได้ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย และความจำเป็นของสมาชิกส่วนรวม และไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินทุนดำเนินงาน

(1.5) จัดสรรเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน ฯลฯ ก่อนการประชุมใหญ่

(2) คณะกรรมการเงินกู้

มีหน้าที่ในการพิจารณาคำร้องขอกู้เงินสมาชิก คณะกรรมการเงินกู้จะต้องมาประชุมพร้อมกันทุกครั้งที่มีการพิจารณาในคำร้องขอกู้เงิน หรือในการเรียกสมาชิกผู้กู้มาปรึกษา หรือการตัดสินใจจะอนุมัติหรือไม่อนุมัติ ให้ถือมติข้างมากเป็นการตัดสิน บันทึกของที่ประชุมให้เลขานุการเป็นผู้

จัดทำและเก็บไว้เป็นความลับ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่คอยสอดส่องดูแลติดตามความเคลื่อนไหวของสมาชิกผู้กู้เงิน ติดตามเยี่ยมเยียนช่วยเหลือสมาชิกที่มีปัญหาไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ได้

3. คณะกรรมการตรวจสอบ

คณะกรรมการชุดนี้มีความสำคัญมาก เป็นผู้ตรวจสอบกิจการงานต่าง ๆ ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุกชนิด เช่น การบัญชี การเงิน เอกสารการประชุม ความสะอาดสบายของสมาชิก ลักษณะการทำงานมิใช่จับผิด แต่เป็นการป้องกันหรือหาทางแก้ไขร่วมกัน ในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่สมาชิก และกลุ่มเป็นส่วนรวม

การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ใช้การลงคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ มีสิทธิสั่งพักคณะกรรมการคณะใดคณะหนึ่ง เมื่อเห็นว่ากรรมการคนนั้นเริ่มทรยศ ส่อทุจริตหรือไม่ซื่อสัตย์ต่อส่วนรวม โดยมีพยานหลักฐานที่สามารถรายงานให้สมาชิกในที่ประชุมใหญ่วิสามัญทราบได้

ทุกครั้งที่มีการประชุมหรือตรวจสอบ คณะกรรมการตรวจสอบจะต้องทำบันทึกหรือรายงานเสนอให้คณะกรรมการอำนวยการทราบ

(4) คณะกรรมการส่งเสริม

คณะกรรมการชุดนี้เป็นกรรมการที่มีความหมายที่สุดต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอันที่จะทำให้กลุ่มเจริญก้าวหน้ามั่นคงสืบไป คือ การให้ความรู้แก่สมาชิกได้ เพื่อสร้างความเข้าใจอันต้องแท้ในหลักการของกลุ่ม และพัฒนาคุณธรรมประจำตัวของสมาชิกทั้งหมด จึงสามารถจะเชิญผู้มีความรู้มาเป็นวิทยากรหรือเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการก็ได้

คณะกรรมการจะมีจำนวนเท่าใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละกลุ่มฯ ถ้ามีสมาชิกมากและอยู่ห่าง ๆ กัน ก็ควรมีกรรมการมากขึ้นด้วย หน้าที่โดยสรุป คือ

(4.1) ให้การศึกษาอบรมสมาชิกเก่าและใหม่ และผู้สนใจอื่น ๆ ให้เข้าใจและรู้ซึ้งถึงและอุดมการณ์ของกลุ่มออมทรัพย์ฯ

(4.2) ชักชวนบุคคลที่อยู่ในวงสัมพันธ์เดียวกันเข้าเป็นสมาชิก

(4.3) แลกผลงานและบริการของกลุ่มให้บุคคลภายนอกได้ทราบเป็นประจำ

(4.4) ออกเยี่ยมเยียนสมาชิกเพื่อกระชับความสัมพันธ์

(4.5) บริการการศึกษาโดยติดต่อเชิญวิทยากรในด้านต่าง ๆ ตามความต้องการของสมาชิก

(4.6) เสนอความเห็นในการรับหรือไม่รับสมาชิกผู้เริ่มทดลองจะเข้าเป็นสมาชิกถาวรของกลุ่ม ต่อคณะกรรมการอำนวยการเพื่อประกอบการพิจารณา

(4.7) การทำบัญชีความก้าวหน้าของการให้การศึกษาแก่สมาชิกเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ของสมาชิกในภายหน้า เสนอให้คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องทราบทุกครั้ง

4) การเงินของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

4.1) เงินทุน ได้จาก

- (1) เงิน ค่าสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และเงินค่าปรับที่คิดสัญญาการส่งคืนเงินกู้
- (2) เงินที่สมาชิกลำมาสะสมซึ่งจะผลัดเข้าเป็นเงินค่าหุ้น
- (3) เงินที่รับฝาก เงินกู้ยืม
- (4) เงินอุดหนุน และเงินทุนหมุนเวียน จากทางราชการและองค์กรอื่น ๆ
- (5) เงินรายได้อื่น ๆ

4.2) การเก็บรักษาเงินทุน เก็บได้ 2 วิธี คือ

(1) ฝากธนาคารกรุงไทย หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยเปิดบัญชีเงินฝาก 2 บัญชี คือ

- บัญชีเงินฝากประจำ ได้แก่ เงินที่จะสะสมของสมาชิก เงินบริจาคที่บริจาคเป็นเงินสะสมเงินยืมจากเงินทุนหมุนเวียนพัฒนาชุมชน
- บัญชีเงินฝากสะสมทรัพย์หรือเพื่อเรียก ได้แก่ เงินค่าสมัคร ค่าธรรมเนียม ค่าบริการต่าง ๆ ค่าปรับ

(2) กลุ่มเก็บรักษา ถ้ากลุ่มมีความสามารถเก็บรักษาเงินได้ด้วยความปลอดภัยก็สามารถเก็บไว้กับกลุ่มได้ โดยเก็บไว้ที่ประธานกลุ่ม หรือเหรัญญิก ซึ่งประธานและกรรมการรับรู้ร่วมกันแต่ไม่ควรเก็บไว้มาก เฉพาะกรณีใช้ฉุกเฉินเท่านั้น และต้องมีหลักฐานการเก็บเงินที่ตรวจสอบได้

4.3) กิจกรรมของกลุ่ม

- (1) การรับฝากเงินสะสม
- (2) การให้กู้เงิน

(2.1) กู้เงินจากกลุ่ม ได้แก่

- กู้ฉุกเฉิน เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนเรื่องการเงินระยะสั้น ๆ จำนวนเงินไม่

มาก

- กู้สามัญ เพื่อลงทุนประกอบอาชีพ แยกเป็น
- กู้เป็นตัวเงิน
- กู้เป็นวัสดุ (ตามที่กลุ่มมีกิจกรรมสำหรับบริการสมาชิก)

(2.2) คุ้งจากธนาคารกรุงไทย และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือคุ้งจากธนาคารออมสินตามโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท (สพช) เพื่อลงทุนและขยายกิจกรรมของกลุ่ม

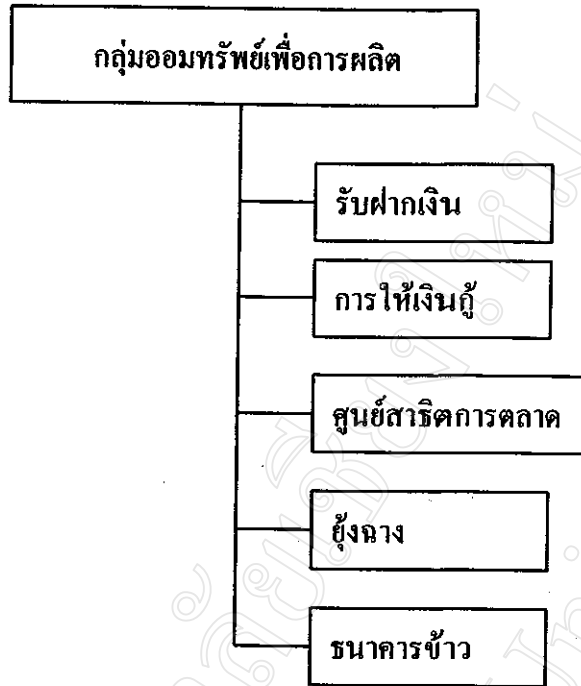
(3) ศูนย์สาธิตการตลาด หมายถึง ร้านค้าของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบในลักษณะการรวมกันซื้อ เพื่อแก้ไขปัญหาการซื้อของแพง

(4) ชู้งฉาง หมายถึง กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ดำเนินการซื้อขายข้าว หรือผลผลิตอื่น ๆ เพื่อแสวงหากำไรแบ่งปันกันในหมู่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นการแก้ไขปัญหาการขายผลผลิตในราคาถูก โดยวิธีรวมกันขาย

(5) กิจกรรมธนาคารข้าว หมายถึง กิจกรรมที่ให้บริการด้านการให้ข้าวเพื่อบริโภค หรือ ทำพันธุ์ โดยการให้เปล่า (แลกเปลี่ยน) ให้ยืม (ไม่คิดดอกเบี้ย) หรือให้กู้ (คิดดอกเบี้ยเพียงเล็กน้อย)

5) ผลประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากกลุ่ม

- (1) ฝึกฝนให้รู้จักประหยัดและออมทรัพย์สะสมเป็นประจำ
- (2) มีแหล่งเงินทุนและเงินกู้เพื่อการแก้ปัญหาค่าความเดือดร้อน
- (3) เงินปันผลจากเงินสะสม และจากกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ที่สมาชิกมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม
- (4) บริการจากกิจกรรมของกลุ่ม
- (5) บริการทางวิชาการจากกลุ่ม

แผนภาพที่ 3.1 กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต